

КОНСТРУЮВАННЯ РЕАЛЬНОСТІ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА

*.... Основи, закладені в дитинстві людини, схожі на
вирізані на корі молодого дерева букви, що ростуть
разом з нею та складають її невід'ємну частину.*

В. Гюго

Творче сприймання, як основний компонент творчої діяльності має не тільки складну процесуальну специфіку, але й багатогранну онтогенетичну історію. Передумови перцептивних здібностей індивіда, фундамент його картини світу закладаються ще на пренатальному етапі розвитку: під впливом отримуваної інформації формуються нейрони, розвивається сприйнятливність, температурна, сенсорна чутливість, перцептивні та сенсомоторні процеси, які лежать в основі розвитку психіки дитини.

На всіх ранніх етапах розвитку індивіда прослідковується інстинктивна послідовність формування сенсорних дій та перцептивних феноменів, що підпорядковується загальним закономірностям. На орієнтувальному етапі процес починається з того, що дитина діє в практичному плані, за допомогою зовнішніх, матеріальних впливів на предмети. В ході практичних дій та маніпуляцій дитина пізнає світ, вивчає властивості, згодом у неї складаються відповідні орієнтовні перцептивні дії, з'являються деякі уявлення та навички, які теж носять зовні виражений, розгорнутий характер. Виникнення феноменів сприймання найбільш явно можна простежити, спостерігаючи за практичними діями дитини, аналізуючи їх коментарі.

На дослідницькому етапі сенсорні процеси, перебудувавшись під впливом практичної діяльності, самі перетворюються на своєрідні перцептивні дії, які здійснюються за допомогою рухів рецепторних апаратів і передбачають наступні практичні розумові дії, здебільшого пошуку аналогів. Змінюється характер

орієнтовно-дослідницької діяльності дитини: вона переходить від фізичних дій з предметами до ознайомлення з ними за допомогою зору і тактильних дій. Співвідношення між зором і дотиком майже рівнозначне, поступово зростає роль зору, який управляє тактильними обстежувальними діями. На даному етапі діти знайомляться з просторовими властивостями предметів за допомогою розгорнутих орієнтовно-дослідницьких рухів. При цьому відчуття множаться і групуються. Зовнішні дії передбачають шляхи і результати дій практичних, погодившись з тими правилами та обмеженнями, яким останні підпорядковуються. Дитина цілеспрямовано шукає той чи інший феномен методом спроб і помилок та аналогізування, використовуючи орієнтовно-дослідницькі навички практичних дій.

На евристичному етапі, перцептивні дії згортаються, час їх протікання скорочується, їх ефекторні ланки розмежовуються, і сприймання починає справляти враження пасивного, бездіяльного процесу. Діти набувають здатності швидко, без будь-яких зовнішніх орієнтовно-дослідницьких рухів пізнавати певні властивості об'єкта, шукати аналоги, відрізнити їх один від одного, виявляти зв'язки і відносини між ними, комбінувати і т.д. Провідним видом дій обстеження у дошкільника на основі зорового аналізатора виступає акт розглядання, який набуває самостійного значення, бо не пов'язаний із предметними діями. На даному етапі зовнішні орієнтовно-дослідницькі дії перетворюються в дії ідеальні, в переміщення уваги по полю сприймання. Відбувається інтеріоризація орієнтувальної дії, предметні маніпуляції замінюються відповідними перцептивними операціями з еталонами-уявленнями. При цьому зміст існуючих психічних конструкцій і моделей-репрезентацій у дітей об'єднується, даючи можливість виникнення все більш складних перцептивних феноменів. На цій стадії сприймання вже перетворюється в специфічну «теоретичну діяльність», що включає аналіз і синтез, осмислення та пояснення сприйнятого, пошук аналогів та поєднання. Поступово розвиваючись, сприймання переходить у пов'язане з творчою діяльністю створення художнього образу, естетичне споглядання.

Ефективними методами розвитку та вивчення процесу світосприймання, становлення творчого сприймання у період дитинства є спостереження, аналіз

ігрової, художньо-естетичної, продуктивної діяльності (діяльності конструювання, малювання тощо), завдання на творчу уяву («Що зображено на малюнку?», «Що це може бути», «Домалюй»), «Пояснення значення слів» і т.п.

Найбільш поширеними джерелами конструювання реальності, формування перцептивного досвіду світосприймання дитини та розгортання творчих процесів у дошкільному віці є: бесіди з близькими дорослими, спостереження за навколишнім, заняття в дошкільному навчальному закладі, читання художньої літератури, прогулянки в природі, розвивальні ігри, телебачення, персональний комп'ютер, екскурсії тощо.

Розвивальний простір, у якому зростають діти повсякчас включає спорт, музику, книги, медицину, художнє мистецтво, природу, подорожі, Біблію і т.п., а найбільш ефективними засобами розвитку творчого сприймання у дошкільному віці є: ігри, художні твори для дітей, природа, природний матеріал, мистецтво, творчі вправи тощо. Розроблений шерег творчих завдань та рекомендацій також сприяє активізації кількісних та якісних змін процесу образотворення, творчого сприймання у дітей.

Важливо починати перцептивний розвиток з перших днів життя і продовжувати його впродовж усього періоду життя, використовуючи сенситивні періоди та ефективні методи, будуючи фундамент творчої особистості.